

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy íven. — **Előfizetési ár** egy évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr, az osztrák-magyar birodalmon kívüli országokba egy évre 7 frt; — **egy szám ára** 12 kr. — **Hirdetések** díjja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr, bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. — intézendők.

Azon tisztelt lapjاراتokat, kiknek előfizetésök márczius hó végén lejárt, — az előfizetés megújítására kéri a szerkesztő.

A magyar reformált egyház Szervezetére s megállapítandó Rendszabályokra vonatkozó

Tervjavaslat.

(Folytatás.)

Harmadik szakasz.

Egyházkerület.

93. §. Több egyházmegyének az egyházi rend és kormányzás biztosítása és fentartása céljából szövetkezése alkotja az egyházkerületet.

94. §. Az egyházkerületek területének módosítása vagy változtatása: a zsinat jogkörébe tartozik.

95. §. Az erdélyi kerületben az egyházkerületi közgyűlés szervezete, lényegesen és nagy mérvben eltér a többi 4 egyházkerület közgyűlése szerkezetétől. Ugyanis az erdélyi kerületben az e. k. közgyűlés legfőbb törvényhozó, kormányzó és ítélő hatóság.

„Tagjai:

az egyházkerületi főgondnokok, kiknek száma, a püspököt is ide értve, 6-nál több nem lehet;

a közjegyző és közügyigazgató;

az egyházmegyéknek, ugy a 4 fő és 3 középtanodának fő- és algondnokai; ezek közül azonban egy-egy helyről, 4-nél többben nem lehetnek az e. k. közgyűlésnek tagjai. Továbbá a püspöki vizsgálat alatt álló egyházaknak egy-egy főgondnoka;

az egyházmegyei esperestek és jegyzők;

a tanodák rendes tanárai;

az egyházmegyék választott képviselői oly számmal, mint a mennyi az egyes egyházmegye népszerűségi arányának megfelel; és pedig 5000 lélekig egy képviselő; 5—10 ezerig kettő; 10—15000-ig három, és így tovább. — Ezen egyházkerületi képviselők 6 évre választatnak. (Népszerűség aránya szerint körülbelül 68—70 egyházmegyei képviselő van a közgyűlésen;)

az állandó igazgatótanácsnak az e. ker. közgyűlésen megválasztott hivatalnokai u. m.: a 12 igazgatótanácsos, a titkár, pénztárnok, a számvevő és az ügyvéd;

A) Egyházkerületi közgyűlés.

95. §. Az egyházkerület közigazgatási hatósága: az egyházkerületi közgyűlés; melynek szavazati joggal bíró tagjai:

a) a püspök és főgondnok mint elnökök;

b) minden egyházmegyéből: az esperest és segédgondnok, s egy egyházi és egy világi képviselő;

c) a főtanodák t. i. a theologiai, bölcsészeti és jogi tanintézetek gondnokai, s az illető tanárkarok egy-egy küldötte;

d) főgimnáziumok igazgatótanárai vagy más tanárküldöttei;

e) a nem teljes 8 osztályu gimnáziumok 1—2 képviselője;

f) tanítóképezde igazgatótanára vagy más tanárképviseelő;

minden egyházmegyéből a néptanítói karnak, egy-egy általuk, titkos szavazás útján választott képviselője;

azok, kiket az egyházmegyék vagy főiskolák ajánlatára rendkívüli érdemeikért, az egyh. ker. közgyűlés, titkos szavazás útján keblébe fölveszen. — Végre

az oly egyes egyházak, melyek önerejükben legalább 3 tanítóval ellátott népiskolát alapítanak és tartanak fen, folyamodhatnak az e. ker. közgyűléshez, hogy magukat egyházmegyéjüktől külön, egy küldött által képviseltethessék.“

Ez oly hatalmas és nagy apparátus, hogy vetekedik bármelyik országgyűléssel és zsinattal.

Ezen számos tagból álló közgyűlésnek joga és hatásköre is ép oly terjedelmes és nagy szabásu.

Elsőben is mint egyházi törvényhozó hatalomnak jogkörébe tartozik: a hitcikk megállapítása, módosítása és változtatása; az istenitisztelek külső kifejezésére, gyakorlására vonatkozó szertartásoknak meghatározása; az egyház alkotmányos szervezetének (constitutio ecclesiastica) megállapítása, változtatása és módosítása; az egyház ügyigazgatási, mint igazságszolgáltatási kormányzatának megállapítása; tanintézetek felállítása, szervezése; azokban a tanrendszernek s igazgatásnak meghatározása; az egyházi és iskolai javak felett felügyelet és intézkedés; a házasságügy rendezése.

Az általa hozott törvények érvényességére nézve fejedelmi megerősítés sem kívántatik.

- g) az egyházkerület 2 egyházi és 2 világi jegyzője;
 h) az egyházkerületi levéltárnok és ügyvéd.
 Tisztán tanácskozási joggal bírnak:
 i) a többi egyházkerületi hivatalnokok, p. o. pénztárnok, ellenőr, számvevő stb. és
 k) az egyes egyházak küldöttei vagy képviselői.

96. §. Az egyházkerületi közgyűlés jog- és hatásköre: általában tanácskozik és intézkedik az egész egyházkerületet illető s az egyházmegyék által felelősséget minden egyházi és iskolai közigazgatási ügyekben. — Nevezetesen:

a) gondosan örökdi az evangéliomi tan tisztasága felett, hogy az a gyülekezetekben: az egyházi szószékeken s az iskolákban hiven, egyházunk hitelvei és szellemében hirdettessék és taníttassék;

Az e. ker. közgyűlés választja kebeléből a főlebbviteli köztörvényszéket; választja minden kijelölés nélkül a püspököt, közjegyzőt és közügyigazgatót, az e. k. főgondnokokat; a fő- és középtanodák előjárósága által felajánlott 3-3 egyén közül azok fő- és algondnokait; az egyházmegyék által alkalmoszerűleg felajánlott 3-3 egyén közül azok számára a fő- és algondnokokat; a püspöki vizsgálat alatt álló egyházakba, azoknak főgondnokait, hasonló módon tett felajánlás után; választja az állandó igazgatótanács tagjait és hivatalnokait stb. A tanárválasztás is az egyházkerületi közgyűlésen történik. (Lásd annak módozatát az iskolaügynél.)

Erdély különleges állásából s az ottani viszonyokból teljesen következett, hogy az erdélyi ref. egyház közgyűlése, mint tartományi rendszeres zsinat volt szervezve; és oly minőségben is működött, s intézte az egyház kül- és belügyeit. Ugyde ha jövőben az 5 ref. egyházkerület egységes alkotmányt és szervezetet óhajt nyerni és fentartani: akkor mindenestre az erdélyi egyházkerületi közgyűlés nem lehet oly széles jogkörrel felruházható. — Mindenekelőtt le kell mondania azon jogáról, hogy mint legfelső és egyedüli törvényhozó s rendelkező hatóság tekintessék; miután azon jogok gyakorlata a zsinatot s az, azáltal kinevezett állandó zsinati bizottságot illeti. — Ezekhez képest a közgyűlést alkotó tagoknak számát is alább kell szálítani, s alkalmazkodni lehetőleg a másik 4 kerületben létező eljárásához és intézkedéshez. — Oly nagy számból álló testületnél a tanácskozás menete is nagyon meg van nehezítve.

De áttérve az ezen §-ban foglalt, gyűlést alkotó elemek indokolására:

a) 1-ször az elnöki tiszt teljesítésében a mint azt már főelv gyanánt felállítottam, úgy a püspöknek mint a főgondnoknak együttesen részt kell venni; aligha van oly egyházszervezet, melyben az egyik legfőbb kormányzó és igazgató egyházi közgyűlés vezetéséből, — az elnökségből — épen a lelkesi elem kizáratnék, mint az, az erdélyi kerületben gyakorolva van; a mint a szervezetről kitűnik, ott, a püspök csak az egyházkerületi főgondnok czime alatt, lehet a gondnoki hivatali idősbőség elve alapján — a közgyűlésnek elnöke.

Ily módozat és eljárás, a zsinat presbyteri rendszer irányzatával egybe nem férhet!

c) a főtanodák gondnokai mulasztatlanul tagjai legyenek a kerületi gyűléseknek; a főtanodák hivatásuk és rendeltetésük magasztos céljánál fogva, igényelhetik e jog gyakorlatát; de

b) gondoskodik a vallás-erkölcsi élet fentartásáról és biztosításáról; a netalán mutatkozó visszaéléseket és hiányokat megszüntetni és elhárítani törekszik;

c) bizottságokat választ és nevez ki a lelkes- és tanítóképeségi vizsgálatok vezetésére;

d) az egyházkerületi tanügyi bizottságot — mely az egész tanügyet, népiskolák, közép- és felső tanodák ügyeit intézi — megválasztja, annak működéséről vezetett jegyzőkönyveket tárgyalás alá veszi és azok alapján intézkedik;

e) tanácskozik a kormányrendeletek pontos végrehajtása ügyében, — amennyiben azok egyházunk önkormányzati jogaival megegyeznek; szükség esetében a kellő felvilágosítással szolgál a kormányhatóságoknak; — vagy az oly ügyet, mely az egész magyar ref. egyházat egyetemesen illeti, annak országos törvények és békekötések ál-

meg a főtanodák ügyei, épen az egyházkerületi gyűléseken intéztetvén el végérvényesen: nagyon természetes, hogy azoknak a gondnokai, a rendelkező hatósághoz hozzátartozzanak, annak szükségképen alkotó elemét képezzék. — Magától értetik, hogy tehát a főtanoda vagy főiskola jelentőségével és fogalmával tisztába kell jönnünk; s csak a 8 osztályu gymnasiumon felül álló intézetek igényelhetik e czimet maguknak t. i. a hittani, bölcsészeti és jogi akadémiák. S ezen tanintézetek, nemcsak gondnokaik, hanem az illető tanárkar vagy tanárkarok választott képviselői által is képviseltetik magukat, befolyanak a tanácskozásokba.

d) a főgymnasiumok részéről elégnék tartom az illető tanárkar képviseletét.

e) a nem teljes 8 osztályu gymnasiumok is képviseltessék magukat; ha az egyházkerületben csak egy van ilyen tanoda (mint a dunántúliban és tiszamellékiben), akkor 1, ha több is van, akkor 2 küldött által. (Nem teljes gymnasiumok: kis-kun-szentmiklósi, gyönki, csurgói, rimaszombati, szatmári, kisuj-szállási, m.-túri, békési, h.-böszörményi, h.-nánási, h.-szoboszlói, karczagi, makói, szalontai, szászvárosi, sepsi-szentgyörgyi. — E szerint a tiszántúli kerületben van legtöbb (10); az általuk küldendő 2 képviselő választás utján állittatik elő, a kiket t. i. az illető tanodák tanárkarainak többsége választ, vagy pedig bizonyos sorrend szerint váltakozva küldetnének; 2-2 gymnasium egy-egy képviselőt.)

f) A tanítóképezde mint az egyházkerületre nézve nagyfontosságú intézet, szintén jogosítva legyen szavazattal a tanácskozásokba befolyni: azt szükségesnek tartom azon viszonynál fogva, melyben az e. kerületek a népnevelés ügye előmozdítása és ápolása érdekében közremunkálni hivatvák.

A néptanítók képviselete az e. kerületi gyűléseken szerintem nem nélkülözhetlen, mert a népiskolai ügyek, mindig az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság előterjesztései és véleményzése után tárgyalatnak, abban pedig a népiskolaj tanítók már képviselve vannak. De meg a mint e Lapok hasábjain Joó I. tanár által (12. sz. 95. lap) véleményeztetik: „A mi egyházunk alkotmánya a lelkesek és világiak közti paritás elvén nyugodván, az, hogy az egyes egyházmegyékből a kerületi közgyűlésekre kiküldött képviselők egyike tanító legyen, a mint azt a b. somogyi egyházmegyebeli VI népiskolai kör tanítói, már közvetlen az egybeülendő zsinathoz intézett emlékiratukban kívánják: megoldhatatlan nehézségbe ütközik. A világiak

tal biztosított jogait érintené vagy csorbítaná: a zsinati állandó bizottsághoz vagy az egyetemes zsinathoz terjeszti fel;

f) más hitfelekezetekkel az egyesség és béke fentartásán működik;

g) tárgyalás alá veszi a püspöki évi jelentést, mely részint az esperesti jelentésekből, részint a püspök saját tapasztalásai alapján készül; s az egyházkerület anyagi és szellemi állapotát: az egyházi viszonyokat, a vallás-erkölcsi életet, s a tanügy állását tünteti fel és ismerteti;

h) gondoskodása kiváló tárgyát képezik: a szegény gyülekezetek és iskolák gyámolítása és segítése;

i) gondoskodik az egyházkerület birtokában levő pénzalapok, alapítványok hű és lelkiismeretes kezeléséről s azok felhasználásáról. E célból pénztárnokot, vagy pénztárnokokat, számvevőt stb. választ; a számadásokat minden évben felülvizsgálta s így a kezelésről hiteles és biztos tudomást vesz;

k) leány- vagy anyaegyházak alakulási s változási ügyei felett véglegesen intézkedik;

százezreinek jogait néhány száz egyén javára confiskálni nem lehet. Csak annyi mondhatik ki tehát törvényben, hogy az e. kerületi közgyűlésre egyik képviselőül tanító is küldhető.“

g) h) hogy a jegyzők, levéltárnok és ügyvéd, szavazati joggal legyenek felruházva, azt nagyon méltányosnak tartanám; sokszor nagyon sajtáságosan tűnhetik fel, hogy épen azon egyének, kik valamely ügyben véleményezésre, javaslat készítésre hivatnak fel, nem ritkán előadói tisztet teljesítenek s a fenforgó ügyre nézve indokaikat s érveiket előterjesztik: azok ne bírassanak szavazati joggal.

k) Az egyházkerületi gyűlések nyilvánosak lévén, azokon minden egyháztag vagy bárki is megjelenhet; épen azért elfogadhatónak tartom, hogy az egyes gyülekezetek is képviseltessék azokon magukat; természetesen ezen egyes egyházak képviselőinek vagy küldötteinek, csak annyi joguk van, hogy az elnökségnél magukat bejelentvén s igazoltatván: a közügyek tárgyalásánál szót kérhetnek s eképen a tanácskozásokba befolylhatnak.

Az egyházkerületi közgyűlés tagjai a budai kánonok szerint: (15 canon) a szuperintendens, főgondnok, két jegyző (egyik egyházi, másik világi), az egyházmegyék gondnokai és esperestei, kikhez jönnek még minden egyházmegyéből 2 küldött (egy egyházi és egy világi); ezeken kívül még néhányan, a méltósággal, tekintéllyel, bölcseséggel és tapasztaltságban kitűnő, világi és egyházi férfiak közül (consilii causa) tanácsadás végett meghívathatnak.

A dunamelléki kerületben mind e mai napig érvényben és gyakorlatban áll, hogy superintendentiális assessorok is választatnak, úgy a világiak mint az egyháziak közül. (Ezeknek választásuk, az 1835. évi 22. sz. e. k. végzés szerint, az e. kerületi közgyűlés által eszközöltetnek s a mennyire lehet a tractuális assessorok közül candidálatnak és választatnak.) S ezek úgy a közgyűléseken, mint a törvényszékeken tanácskozási és szavazati joggal bírnak.

96. §. c) A lelkészképeségi vizsgálatokra nézve kívánatos, hogy minden e. kerületben egyenlő eljárás és szabályzat

l) a belhivatalnokok díjlevelei, s minden vagyonsváltozási ügy az egyes egyházakból, végelintezés és megerősítés végett, szintén a közgyűlés elé terjesztetnek;

m) minden egyházkerület, a közigazgatási és gyűléstartási, nemkülönbben, a zsinati költségek előállításáról és fedezéséről belkörüleg intézkedik;

n) javaslatokat, tervezeteket vagy kérvényeket terjeszt a zsinati állandó bizottsághoz, vagy közvetlen a zsinathoz.

97. §. Az egyházkerületi közgyűlés, évenként legalább egyszer, a szükséghez és körülményekhez képest azonban, többször is tartatik.

98. §. A gyűlést a főgondnokkal egyetértőleg, a püspök hívja össze; akadályoztatása esetében: a főgondnok vagy a püspök helyettese. — A meghívásnak — rendes körülmények között — legalább egy hónappal a közgyűlés kezdete előtt, meg kell történni. A közgyűlés legfontosabb tárgyai, az illető körlevélben megjelölendők.

99. §. A közgyűlést a püspök, vagy helyettese, alkalmi imával nyitja meg.

állapittassék meg s a jelenleg fenforgó különbségek a legközelebbi zsinat alkalmával egyenlítettessenek ki; s eképen egyetemeslegesen kötelező szabályok hozassanak a kerületekre nézve.

A tanítóképeségi vizsgálatokat, csak valamely tanítóképezde tanárkara előtt, annak befolyásával lehetővé tenni, természetesen ilyen vizsgálatok csak oly kerületekben tarthatók, melyek önállólag rendszeres tanítóképezdet tartanak fen.

A prot. középtanodák fentartása és felvirágozhatása megköveteli azt is, hogy az azokban működő tanárok prot. szellemben képeztessenek; ennél fogva a magyar ref. egyháznak vagy ha egymaga arra elegendő erővel nem rendelkeznek, a testvér evang. kerületekkel egyesülve, legalább egy oly főtanodát kell létrehozni, mely a tanárképezdet is magában foglalván: a leendő tanárok abban kiképztetésüket megnyerhessék és bevégezthessék; akkor aztán jogosan követelheti, hogy a tanárképeségi vizsgálatokat is saját kebeléből megválasztott férfiak végezthessék. — E tekintetben tehát az egyetemes egyháznak kell valamit tenni, egyes kerület erejét s tehetségét túlhaladja egy ily bölcsészeti fakultásnak s azzal egybekötött tanárképezdének létrehozása.

97. §. g) óhajtandó, hogy a püspöki látogatás lehetőleg, rendszeresen életbeléptetessék; tenát a püspök minden évben valamely egyházmegyét vagy annak egy részét személyesen meglátogassa; igen nagy erkölcsi hatása és értéke van annak, a gyülekezetek szellemi és anyagi jólétére.

99. §. A kerületi gyűlések egynémelyik egyházkerületben rendes istenisztelettel veszik kezdetüket; például a dunántúliban állandó szabály, hogy ha a gyűlések vasárnap kezdődnek, mindig nyilvános istenisztelet tartassék; melyre a szónokló lelkipásztort a püspök nevezi ki; az erdélyiben pedig, a lelkész felavatással vévén a gyűlés kezdetét: egy a felavatandó lelkészek közül a bevett gyakorlat szerint egyházi beszédet tart.

Az egyházkerületi közgyűlés tekintélyéhez nagyon méltó gyakorlat! mely a külföldi egyházi élet terén, a lelkészek minden ünnepélyes összejövetele alkalmával szintén életbe van léptetve.

100. §. A kettős elnökség elve alapján, ha az egyik vagy másik elnök a megjelenésben akadályoztatnék: a legidősebb esperest, vagy segédgondnok mint társelnök, azonnal helyettesítetik.

101. §. A közgyűlés a megjelent tagok igazolásával veszi kezdetét.

102. §. Az elnökség a tárgysorozatot elkészítettvén, azt felolvastatja.

103. §. Oly tárgyak vagy ügyek, melyeknek előbb az egyházmegyei közgyűlés által kellett volna tárgyalatniok s véleménnyel vagy határozattal elláttatniok: még a tárgysorozatba sem vétethetnek fel; egyszerűleg visszaküldendők. Nemkülönb, a gyűlés kezdete előtt legalább 10 nappal be nem küldött tárgyak sem vétethetnek fel, tárgyalás végett.

(Tanácskozási szabályok, — kevés módosítással — amint azok az e. megyei gyűlés folyamára és menetére nézve, már fentebb javaslatba hozattak.)

B) Egyházkerületi törvényszék.

104. §. Az egyházkerületi törvényszéket alkotják:

- a) a püspök és főgondnok mint elnökök;
- b) az egyházmegyei esperestei és segédgondnokai;
- c) az egyházkerületi jegyzők; de akik csak az előadói tisztet végezik; — kivéven ha esperestek vagy segédgondnokok is egyszersmind: akkor szavazattal is bírnak.

105. §. Az egyházkerületi törvényszék ülései nem nyilvánosak; az egyházkerületi közgyűlés szavazattal bíró tagjai azonban — ha óhajtanak — azokon mint hallgatók megjelenhetnek.

(Az egyházkerületi törvényszék eljárását s működési körét, a fegyelmi szabályok és a perrendtartás cikkei határozzák meg.)

(Folyt. köv.)

Tóth Sámuel.

Javaslat

a vidéki gymnasiumoknak az egyházkerülethez való szorosabb viszonyba hozásáról.

I.

Alakíttassék egy egyházkerületi felügyelő tanács, melynek tagjai: egy elnök, 2 debreczeni, 4 vidéki tag, kiket az egyházkerületi közgyűlés választ; továbbá a 8 osztályu gymnasiumok igazgatói. A tanács saját kebeléből választ jegyzőt. A f. tanács minden tagja az egyh. ker. tanügyi bizottságban, elnöke pedig a közgyűlésben is tanügyekben szavazattal bír.

Az elnök rendes fizetést, (vagy napdíjat?) a vidéki tagok napdíjt huznak az egyh. kerületi pénztárból, — a vidéki igazgatók napdíját az illető iskola pénztára fedezi.

Az elnök minden gymnasiumot évenként legalább egyszer meglátogat, s közvetlen tudomást szerez az intézet anyagi és szellemi állapotáról, a tanárok működéséről, a szükséges tantervekről, a kiszabott tanterv, s felsőbb rendeletek pontos végrehajtásáról stb. Az érettségi vizsgálatokat vagy maga, vagy a

felügyelő tanács tagjai közül kinevezett helyettese által vezeti. Tapasztalatait a szükséges intézkedés megtétele végett az illető egyháztanács szükség esetében az egyházkerület elé terjeszti. Egyébiránt az elnök csak annyiban bír intézkedési joggal, a mennyiben ezzel a felügyelő tanács végzései felruházzák; de ellenőrzési joga teljes.

A felügyelő tanács minden évben egyszer lehetőleg az egyházkerületi közgyűlést megelőző napokban tart gyűlést.

Tárgyai ennek:

Az elnök saját tapasztalata, s a beküldött értesítvények alapján részletes jelentést tesz minden egyes gymnasium anyagi és szellemi állapotáról.

A protestáns tanügy vagy egyes gymnasiumok érdekében indokolt javaslatokat terjeszt az egyh. ker. tanügyi bizottság, illetőleg közgyűlés elé.

Minden gymnasiumra egyenlően érvényes tantervet, és rendtartást szab meg, a helyi körülmények által netalán igényelt kisebb eltéréseket az illető tanárkar előterjesztésére engedélyezhet.

Az illető tanárkarok által a helyi viszonyokhoz alkalmazva elkészített iskolai törvényeket, vagy fegyelmi szabályokat megbírálja, szükség esetében módosítja s megerősíti.

Intézkedik a tankönyvek felől. A jelenleg használt tankönyveket minden tanárkartól bekérven, azokat általa választott bírálók által megvizsgáltatja, s használatukat az egyh. ker. közgyűlés útján engedélyezteteti, vagy eltiltja. Új tankönyvek behozatalára előleges bírálat, és engedély szükséges.

A gymnasiumok összes anyagi és szellemi állapotáról évenként az egyh. ker. tanügyi bizottságnak illetőleg a közgyűlésnek részletes jelentést tesz.

A polgári iskolával egybekötött gymnasiumok a felügyelő tanács hatáskörébe nem tartoznak, de viszont az ezek által kiadott bizonyítványokat bármely gymnasium kifogásolhatja, s növendékeiket felvételi vizsgálat alá vetheti.

II.

Az egyes gymnasiumokra nézve a következő határozatok hozatnak indítványba.

Minden egyháztanács — mely gymnasiumot tart fen — a helyi felügyelet gyakorlása végett egy elnökből, és több tagból álló bizottságot választ, ehez járul az igazgatón kívül még egy tanár, kit a tanárkar választ.

A helybeli felügyelő bizottság tiszte:

A gymnasium kül- és beléletére az igazgató és tanárok hivatalos eljárására, a felsőbb szabályok és rendeletek, s a kiszabott tanterv pontos végrehajtására, az iskolai épület, tantermek és szerelvények kellő karban tartására stb. közvetlenül felvigyáznai.

A helybeli felügyelő bizottság tagjainak számát, s a hivatalos működésére vonatkozó szabályokat megállapítani az illető egyháztanács jogkörébe tartozik; de sem ezen bizottság, sem az egyháztanács az egyházkerületi felügyelő tanácsnak a tanítást, tantervet és tankönyveket illető határozataival ellenkező intézkedést nem tehet, semmi kivételes felmentést, vagy kedvezményt nem adhat, ezek engedélyezésére az illető tanárkar meghallgatása után egyedül az egyh. ker. felügyelő tanács illetőleg ennek elnöke lévén jogosítva.

Minden gymnasium élén egy állandó vagy legalább 3—6 évre választott igazgató áll, ki az egész intézetért szintugy az illető egyháztanácsnak, mint az egyh. ker. felügyelő tanácsnak

felelős; jelentéseit s fölterjesztéseit a tanács elnökéhez intézi, szükség esetén appellatorium forum az egyházkerület.

Az igazgatót és a tanárokat az iskolát fentartó testület választja, de a megválasztást az esperestnek s ennek utján az egyh. kerületi felügyelő tanácsnak illetőleg az egyh. kerületnek esetről-esetre bejelenteni tartozik.

A választott tanár ellen az egyh. ker. közgyűlés csak azon esetben tehet kifogást, ha a megválasztott egyén az oktatásra vonatkozó hazai törvényekben, s az egyh. kerület által megállapított szabályzatban foglalt kellékekkel nem bír. A választás érvényesnek tekintendő, ha a bejelentés folytán az egyházkerület, vagy ennek elnöksége kifogását a legelső közgyűlésből nem tudatja.

A hivataloskodó tanárok irányában szükség esetében gyakorlandó fegyelmi eljárást illetőleg első forum a helybeli delegatus bíróság, mely áll az iskolaszék elnökségéből, az isk. igazgatóból, ha maga érdekelve nincs az ügy által, a tanári szék által választott két tagból, és az iskolaszék által választott két tagból. Az ítélettel meg nem elégedő félnek joga van első sorban az egyházmegyéhez, másod sorban pedig az egyh. ker. felügyelő tanács közbejöttével egyházkerülethez fellebbezni; midőn pedig hivatalból elmozdítás forog fen, az ily esetek mindig fölterjesztessenek végleges ellátás végett.

Minden gymnasiumban csak az egyházkerület által elfogadott kézi, vagy tankönyveket lehet használni. Ha valamely már használt tankönyv helyett másik behozatalát látja czélszerűnek valamely tanárkar, tartozik azt az indítványozó szaktanárnak indokolt véleménye s a tanárkarnak arra vonatkozó javaslata mellett a felügyelő tanácsnak megbírálás, illetőleg az engedély kieszközlése végett megküldeni. Tankönyv változtatás csak előleges engedély után, és csak az iskolai év elején történhetik.

A tantárgynak tanórákon való dictálás utáni iratása egyáltalában nem, könyvnyomatok használása is csak kivételesen oly esetben engedhető meg bizonyos időre a felügyelő tanács által, a mikor valamilyen tantárgyra nincs oly nyomtatott könyv, melyet az egyházkerület elfogadott.

Tudományos szakkönyvek, folyóiratok és tanszerek beszerzésére évenként bizonyos meghatározott összeget fordítani minden gymnasiumot fentartó testület köteleztetik.

A középiskolai tanügy előmozdítása végett évenként a nagy szüenidőben tartandó tanári értekezletekre minden gymnasium legalább két tanárt küld, kiknek uti költségét az illető iskola fizeti.

Minden gymnasium nyomtatott évi értesítőt ad ki: a felügyelő tanács által kiszabandó rovatokkal ellátva, s azt hivatalból megküldi a tanácselnöknek.

Az egyh. ker. bizottság debreczeni tagjai.

Önmagunkért!

(Vége.)

Nagy divatban van nálunk, különösen az újabb időben, a lelkipásztorok iránt új meg új követelésekkel is fellépni. —

Egyik a cura pastoralis legszélsőbb határig kiterjedő gyakorlását sürgeti; másik minden vasárnapon és ünnepeken minden segítség igénybe vevése nélküli prédikálást, hétköznapokon bibliamagyarázást követel; harmadik a szaktudományokkal való

tüzetes foglalkozást ajánlgatja s külföldi dolgok és tudományos művek tanulmányozására utasítgat; 4-dik az isk. oktatás egy részét, legalább is a vallástanítást és a konfirmándusok elkészítését elengedhetlen szent kötelességünknek declarálja; az ötödik nem akarja megengedni, hogy nálunk nélkül csak egyetlen temetés is megtörténjék, szerinte mulhatlanul ki kell kisérnünk minden koporsót a temetőbe; a hatodik, hetedik és az... ötvenedik reformátornak, mindnek van rajtunk valami korholni s igazítani valója, mindnek van az egyház számára egy mentő eszméje s a papéra... egy új igája. — Óh valóban mindezek igen szép és igen bölcs dolgok! és ezen sok szép indítványok, egyik egy országban, másik más országban, bizonyosan mindnyájan meg is vannak immár valósulva a föld hátán... de együttesen aligha valahol. Minálunk pedig... óh vajha oly könnyen lehetne megvalósítani őket, mint a mily könnyen a papírra leiratnak!

De ha már oly sokan vannak, kik feljogosítva érzik magukat újabb meg újabb követelésekkel fellépni ellenünk: vajha csak egy bátor és lelkes férfiú akadna már közöttünk, a ki „Önmagunkért“ a mi érdekünkben is felemelné már egyszer tekintélyes szavát s a nemzet és főleg az országos törvényhozás méltányló figyelmébe hathatósan ajánlaná a mi lelkiismeretes napszámoskodásunkat. — A nemzet köztudata és az elfogulatlan történelem írás egyiránt elismeri azt, hogy a haza és nemzet szabadságának s különösebben a magyar nemzeti nyelv ügyének: századok óta a mi tiszta magyar ref. egyházunk s mindenekfelett ennek kivétel nélkül tösgyökeres magyar nyelvű és érzelmű lelkipásztori kara volt legtörhetlenebb védbástyája. És az újabb sőt a jelen időben is! Ám olvassa meg bárki Zólyom megye derék alispánjának Grünwald Bélának csak a napokban megjelent „A felvidék“ cz. röpiratát, — határozott számokban látandja ott kifejezve azon megdöbbentő tényt, hogy egyik másik egyház kebelében és annak lelkészi karában a pánuszlávizmus mily óriási hódításokat tett; — míg kálvinista egyházat, kálvinista papot még csak kivételképen sem tud felmutatni! — Valami jellemző igazság van a köznép azon elnevezésében, mely a mi egyházunkat és vallásunkat kiválólag „magyar“ jelzővel szokta említeni. — Dicsekvés nélkül merem állítani, hogy egyedül ezen egyháznak hivei érzették át egyetemesen, az elsőtől az utolsóig a költő szavainak nagy igazságát: „A nagy világon e kívül nincsen számodra hely!“ És azt hiszem, senki nem vonja kétségbe, miszerint egyházunk e kiválóan magyar hazafias irányu fejlődésében; a legfőbb érdem, mindenekfelett lelkipásztori karunké. — És ez eddig nagyon jól van. — A mit tettünk: hazánk és nemzetünk iránti szent kötelességből tettük. Nem várunk érte dicséretet, annyival kevésbé fizetést. De méltánytalanságot sem! hanem várnánk igenis jóakaratu méltánylatot és szives figyelembevételt. — Nem kívánjuk mi az állam gazdag dotációját — noha némely tekintetekből még ez sem volna jogtalan kívánság — de méltán megvárnánk azt, hogy akár az állam, akár egyesek érdekében tett hivatalos szolgálataink illőleg honoráltassanak s különben is szerény jövedelminket maga a kormány sőt maga az országos törvényhozás is: ne csonkitgatná folytonosan „hivatalból díjtalanul“ teljesítendő újabb meg újabb terhek reánk rakásával.

Hogy szerezzük meg az önképzésünkre mulhatlanul szükséges segédeszközöket? hogy biztosítsuk özvegyeink árváink jövőjét? sőt hogy neveltethessük az egyház, a haza hasznos és képzett tagjaivá gyermekeinket: ha az állam, az egyház, a csa-

lád, a közintézetek, az egymást érő könyöradomány-gyűjtők stb. által oly nagy mérvben igénybevett szük jövedelmünket — az országos törvényhozás is most egy, majd más uton megrövidíteti? Nem is említve a különböző községi bizonyítványok ingyenes aláíratását, állami célra szolgáló statisztikai kimutatásokat, sorozásnál munkálatokat stb., — hány díjtalan bizonyítványt kellett eddig is kiállítanunk most a járásbiróságok, majd a törvényszékek, majd ismét az adóhivatalok megkeresése folytán? aztán kötelességünké tétetett, a házasságra lépett katonák esketési bizonyítványának díjtalan kiadása. — Legujabban pedig a gyámügyi törvény, az örökösödési ügyekben szükséges lelkészi bizonylatokat is díjtalanul rendeli kiadatni. — Ugyan kérdem, hol van itt méltányolva, hol van itt figyelembe véve ref. lelkészi karunk szigorú helyzete és lelkiismeretes szolgálata?

És ugyan hol van egy befolyásos egyén avagy testület, a ki vagy a mely ez érdemben hallatta volna, vagy hallatná immár hatásos szózatát? és a modern állam azon egyik alapelvének: hogy minden munka illőleg díjaztassék: a mi érdeünkben is érvényesítését valahára megsürgetné!

Nem tagadom, felette meg voltam lepetve, midőn a közelebbi conventen épen a tiszántúli egyházkerület férfiai indítványozták, hogy a polgári házasság és anyakönyvvezetés a zsinati tárgyak közé felvétessék. — De az előadott tények komoly meggondolása, valóban már-már kívánatosá teszi, hogy az anyakönyvek vezetésének terhe, mely nem csekély munkával s végtelen felelősséggel, de hovatovább mindig csekélyebb jutalmazással van egybekötve: rólunk levétessek és más, az állam által több figyelemre méltatott testületre bizassék. — De mielőtt ez megtörténék: egyházunk nagyjai! kormányzó testületei! óh szólaljatok fel már... önmagunkért!

Kelt Kunhegyesen, 1878. febr. 18.

Rácz Miklós,
ref. lelkész.

Hittanhallgatóink érdekében.*)

Hazai egyházi lapjainkban érdekes vita folyik jelenleg azon kérdés fölött, hogy „ki prédikáljon?” S a kérdés végtenül fontos, az egyház egyik éltető ere bonczolatásáról van szó s a helyes gyógyszer, egy sikerült vágás jóltevő élet melegét áraszthatja el az egész testben. Az érbe tagadhatatlanul oda nem tartozó, tisztátalan elemek is vegyültek s jóakaratu orvosok, épen speciálisták, vissza akarják vinni a beteges részt normális állapotába. De véleményeik elágaznak. „Ense recidendum est,” javallja az egyik, csak mély vágás segíthet, hogy a baj gyökeresen meggyógyuljon, mások pedig szelidebb eszközökkel is célhoz remélnék juthatni. Kép nélkül szólva, némelyek a többi, oda csakugyan nem tartozó elemekkel együtt a hittanhallgatókat is ki akarják szószékeinkről zárni, mások, elismervén a soknemű fogyatkozást, a jelenlegi viszonyok alap-

*) A „Ki prédikáljon” kérdés megvilágításául örömmel adjuk közre a derék ifju e tájékozó cikkét; a legátio szép s ősi intézmény célszerű reformokkal fentartható jövőre is, de csakis hittanhallgatókra nézve, a hittanárkarrá az előkészítés és próbatét vétel feladata néz, a lelkészre pedig, a ki szószékeért első ízben felelős, az ellenőrzés, utasítás tartatván fel. Szükség esetén a tanítóra nézve az olvasó-istentisztelet mellett szavaznék. Most már a hittanszaki önképző-társulat hertenként tartatni szokott s pártolásnak örvendő homiletikai gyakorló üléseiben új eszköz nyeretett, épen Debreczenben — a szószéki előkészületre. — A lelkészi jellem és kedély művelése hittanintézetekben magasra emelendő mint eddig volt.

Szerk.

ján tett javítás után azoknak legalább is némely az iskolatani-tóknak is megengednék a prédikálást.

Legyen szabad nekem is hozzá szólani a tárgyhöz. Nem fekszenek előttem az illető cikkek s nem is fogok egyesek véleményére, még kevésbé nevére reflectálni, hanem egészen tárgyilagosan elmondom, amit az illető kérdésben külföldön közvetlenül tapasztaltam, vagy minek közvetve tudomására jutottam s ezekhez kötve megmondom aztán a magam véleményét is.

A templomi szószék sehol sem nőtte ki magát oly nagy hatalommá, mint Skóciában. Buzgó áhitattal jár a nép templomba, nem hogy egyik vagy másik egyházi szónokot hallgassa, hanem hogy prédikációt halljon. Ebből aztán természetesen következik, hogy ott az egyházi beszéd oly fontos része az istenitiszteletnek s készítése oly kiváló tárgya a lelkész heti munkálkodásának, mint másutt aligha valahol a világon. Előkelő lelkészekről, kiknek neve messze földön ismeretes, tudom, mily bámulatos lelkiismeretességgel készülnek egész héten át arra, hogy háromnegyed óra hosszán át valóban épületes oktatásban részesíthessék egyházi beszédek által templomi hiveiket. De ha ez nagyevű lelkészeknél magától értetik, így találjuk azt általában a skót lelkészeknél mindenütt. És itt, hol a prédikáció oly kiváló tiszteletben részesül, oly fontos szerepet játszik, itt minden nehézség nélkül megvan a hittanhallgatóknak engedve, hogy szintén föllépjenek a szószékbe, senki az ő ifjuságukat meg nem veti, de sőt elismerik róluk, hogy ők is taníthatnak Isten ígéje után s hinthetnek el oly magvakat, melyek épen fogékony szivre találva, meggyökereznek s nemes gyümölcsöket teremnek. Mily nagyszerű ezen az ifjak működése a britt belmissió terén, ki ne tudná azt, ha e tárggyal csat futólag is foglalkozik. A skót hittanhallgatók azonban jól tuják, hogy mily felelősséget vállalnak magukra, ha egyszer a templomi szószékbe föllépnek s ezért nem is sokan teszik azt már első évükben, de senki nem akadályozza őket, hogy megtegyék Különösnek tűnhetik föl előttünk, de úgy van, és mint látni fogjuk, másutt is a külföldön, hogy ez ifjaknak prédikálás alatt meg van engedve a lelkészi palást viselése is, tehát a szigoruskótok még nagyobb előjogokat nyujtanak nekik, mint minőt miadunk hittanhallgatóinknak. Mi a skót szabadegyházban eljárást illeti, ha lelkész bármilyen ok miatt is akadályozva van egyházi beszéd tartásában, ír Edinburghba a theológiai kollégium mellett levő Free-Church-officeba, hol egy ez ügyet is vezető hivatalnok a prédikálásra jelentkező hittanhallgatók közül kiküldegy az illető egyházközségbe s vagy ez, vagy legtöbb esetben maga a lelkész, kellőleg gondoskodván az ifju ellátásáról, visszatérési utiköltségeit s egy font sterlinggel honorálja fáradságát. Sok szegény tanulóknak jó legáció ez, nem ritka esetben egyeseknek fősegélyforrása. Így van ez Edinburghban s azt hiszem, ilyenformán a szabadegyház másik két theológiai kollégiummal bíró városában, Glasgowban és Aberdeenben is. Vannak azonban gyülekezetek, melyek oly távol esnek bármelyik kollégiumtól, hogy lelkész ahadályoztatása esetén hittanhallgatót kapni sok esetben fizikai képtelenség. Ily helyeken és esetekben aztán az istenitisztelet egyszerű rövidséggel megy véghez. A gyülekezet énekel, a presbyterek közül egy bibliát olvas s imádkozik, de nem a szószékből, erre még tán egy ének következik s ezzel vége az istenitiszteletnek. Azt tudom, hogy és: aki Skóciában ez a szokás, de a skót egyházi viszonyokból az már önként következik, hogy még ott is egyes vidékeken, vagy egyházközségekben eltérő szokások uralkodhatnak. Az északamerikai Egyesült-Államok presbitéri

egyházában — positive tudom, szintén meg van a hittanhallgatóknak engedve a prédikálás s a többire nézve is, merem következtetni, körülbelől olyan viszonyok uralkodnak, mint a skótoknál.

Jöjünk át a skótoktól s az amerikaiaktól az európai kontinensre. A német egyetemek hittanhallgatói, azt hiszem, egészen kivétel nélkül és mindenütt, minden nehézség nélkül prédikálhatnak, bár legtöbb helyen azon megszorítással, hogy az egyházi hatóságtól erre engedélyt kell kérniök. De mi sem könnyebb, mint ez engedély megszerzése. Bajorországban a király engedélye nélkül külföldi nem hághat föl bajor katedrába s midőn valamelyik más országbeli r. kath. érsek ezt mégis megtette, e tény a király méltó bozzankodását vonta magára s nagy föltűnést okozott, de kis egyházakban, jelentéktelen személyek körében minden lépten-nyomon megtörténik ez s még inkább a protestáns egyházban, a nélkül hogy valaki fölszólalna a visszaélés ellen. Az erlangeni egyetem hittanhallgatói ha minden nehézség nélkül prédikálnak Erlangenben úgy, mint vidékén, legyenek születt bajorok, vagy Németország bármely más vidékéről valók is. A pomerániai evang. egyházban, ha a lelkész akadályozva van isteni tisztelet tartásában s alkalmas helyettest sem lehet találni, az iskolatanító tart u. nev. olvasó isteni tiszteletet. — Lese gottesdienst. A rendes isteni tisztelet minden formalitásaival történik ez meg, csak hogy a tanító nem a szószékből, hanem az oltár mellett föllállított egy emelvényről olvassa prédikációját. Általában úgy látszik, az a német szokás, hogy a tanítók, ha szükség esetén prédikálnak, olvassák egyházi beszédeiket. A hittanhallgatóknak itt is meg van engedve, hogy prédikálás alatt magukra ölték a használatban levő bármily nevű és nemű papi öltönyt.

(Vége köv.)

Csiky Lajos.

B E L F Ö L D.

Ismét néhány szó a védtörvényről.

A kinsan sajtó sebek gyakran nemcsak a természeti, hanem a szellem vagy valláserkölcsei világban is mondhatni járványként jönnek elő és mutatkoznak közöttünk emberek között.

És fájdalom! ma épen azon időt éljük, hogy a valláserkölcsei élet kórjelenségei itt is amott is ugyancsak tünedeznek és miattok innen is amonnan is hangzanak jajszavak.

A minket prot. papokat s közelebből segédlelkészeket gyötrő s már ugyszólva közénk honosult ilyenmő kórállapot sebének fájdalma érzetében az ev. lap 6-ik száma alatt Kémeri kiáltott fel.

Keserő kiáltásának jogszerűségét senki sem tagadhatja; mert a védtörvény valóban olyan mint a minőnek ő állította. — Mert midőn igazságos kiváltságot ad némelyeknek; akkor egyzersmind igazságtalanul sujt másokat. Tehát a védtörvény következetlen és velünk szemközt mindenestre orvos nélkül szükkölködő intézkedése az államnak.

Azonban a védtörvény életerőtlenségét méginkább bizonyítja azon hiányosság, hogy nincs benne gondoskodva (még pedig szigoruan!) arról, hogy a művelt egyénből kevesebb vagy több időre lett katona okvetlen a maga becsületes érzéséhez illő bánásmódban részesíttessék.

Szerintem ez még szomorítóbb körülményt ad, vérzőbb sebet vág, mint az, mi miatt Kémeri hallatja jajszavát. — A törvény szük látkörű s betűszerinti alkalmazásának keserűségét nagyrészen megédesítené a tisztelet, ildomosság és előzékeny-

ség Hiszen édes emberek közt és felsőbbbsége alatt még a helyzet fanyarsága is valami sajátos kedvességű édes izt kap.

Távolról sem mondom én azt, hogy a védtörvényt gyakorlatilag életbe léptető katonai tisztikar általában nem tud különbséget tenni műveletlen és művelt katona közt, de hogy némely tagjai úgy bánnak el a művelt, jó érzésű hadkötelessel, a hogy még műveletlennel sem kellene — azt az állami hatóság iránti tisztelem daczára is bátran hirdetem.

Avagy kik ezt kétségbe vonják, figyeljék meg és szedjék össze: a diákokból, segédlelkészekből és néptanítókból lett katonák érzékeny panaszait!

Én mint lelkész, a saját egyházam családostanítója katonai állapotának sötét oldalát akarom bizonyítékul felmutatni és azt hiszem, hogy elbeszélésem — azon lelkészek előtt, kik a hivatalának megfelelő tanítót érdemes, pártfogásukra méltó hivatalársuknak tekintik — a maga egyszerűségében is figyelmet ébresztő lesz, annyival is inkább, mert a benne felmutatott tényhez hasonló események — a lelkész rendkívüli elfoglaltatásai miatt — sokszor még a népnevelés előhaladásának utjára is gátat csinál.

De lássuk magát a száraz történetet!

A mult 1877-ik év vége felé a kerületünkbeli katonáknak törvényszerinti szemlére kellett menniök: tehát a mi tanítónknak is meg kellett volna azon jelennie.

Azonban — mivel a szemlére menés kötelezettségének idejét senkisé tudatta vele — a szemlén nem állott szemlére.

És egyszer mi történik?!

Az, hogy Karácsony hetiben idézik a tanítót Szatmárra. Ő be is ment azonnal. És ott egy német tiszt még szóba sem akart vele állani, csak azt adta tudtára, hogy Munkácsról 24 órai fogságra ítéltetett.

A tanító hiába erősíté, hogy a szemlére állás idejét nem köztölték vele, tehát nem hibás: számára nem volt könyörület és irgalom, mert „tudnia kellett volna, hogy a katona szemlére tartozik állani.“

Ily körülményben a tanító engedelmeskedni nem akarván, azt nyerte, hogy közönyös hidegségből Munkácsra utasított.

Oda is elment és ott még keményebb szívű hatalom fogadta. Bár tudtul vette, hogy a bűnös már Szatmáron is volt, de azért a kis könyvbe nem irt, sőt még erősebb hangon kiáltotta: „tudnia kellett volna, hogy a katona szemlére tartozik állani.“

A dolog vége ez alkalommal az lett, hogy a tanító — bár látták — szemléletlenül jött haza. És ez ut Szatmárról haza, hazulról Munkácsra és onnan ismét vissza bele került 5 napba és a sok nyughatatlanságon kívül nem megvetendő költségbe.

Most e hónapban ismét bekivánták Szatmárra. A rendelet vasárnap érkezvén, hétfőn akart indulni a tanító még pedig úgy, hogy egy kis kiségitő védelem tekintetéből utba ejti a szolgabíró urat is.

Azonban hétfőn reggel a jegyző egy levelet mutat neki, melyben a szolgabíró meghagyja, miszerint a helybeli bírónál aként intézkedjék, hogy az a tanítót kísértesse hozzá, ő pedig aztán magától Szatmárra utaztatja.

A tanító tehát, hogy e kecségtető szép megtiszteltetést kikerülje, azonnal szánra ült és ment egyenesen Szatmárra.

A hadparancsnokságnál jelentkezvén, szinte hiába védte magát, mint ártatlan 5 napi kaszárnyafogságra letartóztatott.

Már most kérdem: az ily ügy lehet-é érdektelen és nem

sajnálatos állapot-é az, mikor egy tanítót ártatlanul és ennyi bajjal, időrablással és 18 frtnyi költséggel illetnek az állam némely közegei?!

Ezenkívül a védtörvény §. p pontja alatt szinte van olyan különös szabály mely a néptanító urakat úgy érdekli mint az, melyet Kémeri a segéd- és rendes lelkészekre vonatkozólag czítált.

A védtörvényvel szemközt én is szólottam és ama nagyok kik arra hivattak, hogy a kicsinyek bajait szüntessék, sebeit gyógyítsák, majd az ez idő teljességében tegyenek úgy e tekintetben is mint a lélek szava mondja nékiek!

Kispalád 1878. Február 20.

N a g y E l e k
ref. lelkész

Mozgósítás és aggály az ifju lelkészek körében.

A politikai láthatár fokozatosan borulttabbá lesz, s talán nem messze az idő, mikor a kormány jónak látja elrendelni a mozgósítást. A fenyegető vész készlet engemet, hogy becses lapjában közzétetni kérem azon önként felmerülő kérdést: mi lesz sorsa a háboru kitörése esetén a hadkötelezett segéd- vagy rendes lelkésznek? Mindnyájan berendeltetnek-é s a hadseregnél a parancsnokság önkényétől függő foglalkozásra kényszerítetnek-é, — mert hiszen mind nem tehet papi szolgálatot s nem ápolhat betegeket! — vagy pedig azoknak kivételével, kik tábori lelkészekké kinevezettek, — mindnyájan békén hagyatnak?

A védtörvény 25 §-a szerint háboru esetén a segéd- és rendes lelkészek védkötelezettségükhöz képest vagy a hadseregnél vagy a honvédségnél, mint szintén tábori vagy állandó kórházaknál mint lelkészek alkalmazhatók. — Igaz, nincs ebben kimondva, hogy mindnyájoknak alkalmaztatniok kell, de nincs kimondva az ellenkező sem, — és így ki biztosít minket a felől, hogy a törvényhozó kormány és a katonai hatóság nem fogja a törvényben kimondott lehetőséget általánosan kötelező erejűnek magyarázni, s nem fog minden hadköteles papot — tekintet nélkül arra hogy parochialis pap-é vagy nem? — előállíttatni? És vajjon nem történhetik-é meg, hogy pap nélkül hagyatnak az egyházak épen akkor, mikor a lakosságnak legnagyobb szüksége van a lelki gondozásra, a vigasztalásra és bátorításra?

Megvallom: e kérdésre nehéz, sejtelemszerű aggály ül lelkemre; és nem hiszem hogy ezt okadatolhatlannak tartaná bárki is, ha nem kerülte ki figyelmét, hogy míg a polgári hivatalfőkhöz, alantas közegeikre vonatkozólag egészen az utolsó napdíjasig, kérdés intéztetett az illető magas miniszteriumtól, hogy vajjon vannak-é és kik azok, a kiknek otthon maradását a hivatal szükségessé teszi: — addig a lelkészeket illetőleg — tudomásom szerint — az egyházi főhatóságok ez irányú kérdést még nem nyertek.

Mit jelent ez! Minden segéd- és rendes lelkészre szüksége van az egyháznak? Vagy egyre sincs? és mindnyájan, kik hadkötelezettek, mozgósíthatatnak?

Ennek megfejtését kéri egy hadkötelezett rendes pap: N. S.

K Ü L Ö N F É L É K.

— Mitrovics Gyula ref. hittanár és főiskolai lelkész Sárospatakon előfizetési felhívást hirdet ily czimű munkára:

„Egyházi szónoklattan tekintettel a magyar egyházi beszédirőszedelmű mű előfizetési ára 1 frt 50 kr., mely ár szerzőhöz irányzandó. Az egyházi szónoklattan tanulmányozását a magyar egyházi beszédirőszedelmű tanulmányozásával köti együvé s igyekezik a vallásirőszedelmű terén is a nemzeti szellem s az ebből kifolyó felfogás érvényesítésére; az elméletet a magyar példák is alkalmazandja; inkább olvasmányt mint tankönyvet ad élvezhető hang és modorban. Terünk rövidsége miatt ennyit említünk fel szerző felhívásából.

(Halálozás.) Géresi Ferencz budapesti ref. theológiai intézetben első éves hittanhallgató — Géresi Kálmán debreczeni tanár testvére — elhunyt Debreczenben ápril 2-án élete 20-ik évében, temetése a főiskolai énekhar közreműködésével ápril 4-én d. e. 11 órakor tartatik. Vigasztalás a gyászoló jó anyának, testvéreknek és ismerősöknek! — Béke az elköltözöttnek!

— Religio. A „Religio“ folyó é. 26-ik számában „Érdekes vallomások“ czim alatt bonczolja Garzó Gyulának a budapesti prot. lapban megjelent cikkét, kedvező hangulattal veszi tudomásul Garzó azon tételét, melyben utóbbi czáfolni látszik azon állítást, mintha a protestántizmus lenne a szabadság szülő anyja; szintén érdekesnek találja Garzó vallomását azért is, mivel benne „egy kis puseysmusra való hajlam nyilatkozik.“ Tetszik Religiónak azon állítás is, hogy a reformátorok „e l l e n t é t b e helyezték magukat az emberi kedélyvilággal is.“ Ezek s egyebekben protestáns ajakról igazolva látja a katolikus kultuszt. Lapunk csak jelezni kívánta a Religio cikkét. — Minket meg a Religio azon tétele érdekel, melyben a catholicismus előnyeül azt hozza fel, hogy az a folytonos szónoklat és szent irat magyarázat mellett más „nemesebb az emberi természet által megkövetelt eszköz“ támogatását vette fel. Az Isten ige hirdetésénél „semmi más nemesebb“ eszköz felebb nem becsülendő, s tömjén, kép, szobor, aranyos ruha, csengettyű, muzsika stb... nem tartható nemesebbnek a szentirat magyarázatnál. Rafael és Michelangeló művészeténél Isten országában Pál művészete, a megfeszített Jézus folytonos hirdetése, nemesebb.

— Mózes czimű drámája adatott Várad Antalnak a debreczeni színpadon először márcz 26. Miután a történet Mózes oly epizódokkal változtattatik el benne, mint Roéna heves szerelme stb. mit csak a mai költő költött s így egyéni tetszés szerint alakíttatik azon nagy történeti jellem, kit évszázadok a történeti adatok alapján nem egészen olyannak ismernek, mint a költő képzele, nem tartjuk helyesnek, hogy a biblia vagy alakjai színpad deszkáira vonatnak, de meg a nép felfogása a való és költött Mózes kettős képe által megzavartatik. Hagyjuk a bibliai történeteket az iskolának, tudománynak, egyháznak, szóval az illetékeseknek. S hittől éppen nem lángoló korunkban egy a vallás iránt elfogult szerző torz képet is állíthat elő a hivek botránkoztatására. S hol lesz ennek vége ha Voltaire-i és Feuerbach-i kezek veszik elő a bibliai történetek dramatizálását vagy kikomédiázását. — Az előadás üres padok előtt folyt, vagyis referensi stíllal, „a közönség nem nagy érdeklődést tanúsított.“

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.